

1996-07-18

231-4058-89

0662-02-206

05-202

SKÖTSELPLAN FÖR NATURVÅRDSOMRÅDET VILLSTAD KYRKBY

ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING

Kort historik

Första gången Villstad nämns i skrifterna är 1268. Danskarnas härnadståg, munkarnas och pilgrimernas vandringar gick uppför den gamla häradsvägen "Nissastigen", som i sin ursprungliga sträckning gick öster om Nissan, förbi Villstad kyrka.

I oktober 1502 övernattade Sten Sture d.ä. i Villstad efter en misslyckad belägring av Varberg och i december 1503 när han eskorterar Kung Hans gemål Kristina på hennes återresa till Danmark.

År 1564 brändes Villstad prästgård ner av danskarna och 1567 rastade hela den danska hären söder om kyrkan under sin marsch mot Jönköping.

Gustav II Adolf gästade 1619 Villstad prästgård med 290 man och 300 hästar efter kungamötet i Halmstad.

Villstads första kyrka byggdes troligen på 1100- talet i romansk stil. I början av 1700- talet beslöts att kyrkan skulle byggas ut med 9 1/2 aln. 1788 rivdes största (södra) delen av medeltidskyrkan. Den nya kyrkan invigdes 1794. Under ett åskväder 1910 brann den emellertid ner. Den nuvarande kyrkan invigdes 1913.

År 1817 byggdes en ny prästgård och 1847 uppfördes det första skolhuset.

Kulturmiljön

Trakterna kring Nissan, betecknas som urgamla kulturbyggder. I Villstad förekommer flera fornlämnningar, minst två större gravfält från järnåldern, odlingsterrasser, lösfynd och husgrunder.

Bebyggelsen är karaktäristisk för den gamla kyrkbyn med kyrkan i centrum och kring denna sockenstuga eller skolhus, prästgård, klockaregård, kyrkstallar några gårdar och enstaka f d backstugor.

Naturförhållanden

Villstad kyrkby ligger ca 13 km söder om Gislaved, i anslutning till Nissan och begränsas i väster av Nissastigen (RV 26). Villstad hör till den naturgeografiska regionen sydsvenska höglandet och smålandsterrängens

1996-07-18

231-4058-89

0662-02-206-

05-202

myrrika västsida. Det omgivande landskapet präglas av barrskogs- och myrmarker med insprängda odlingsbygder.

Berggrunden är västsvensk gnejs och det tunna moräntäcket består till största delen av grus, sand och lera.

Landskapet runt kyrkbyn är svagt kuperat, förhållandevis öppet åker- och beteslandskap omgivet av skog. Ett ganska stort inslag av lövträd kan noteras framförallt de magrefika glest växande ekarna i hagmarkerna i öster.

Markanvändning

Villstad kyrkby ligger inom en utpräglad jordbruksbygd. Näringen bygger på mjölkproduktion med skog som kompletterande drifttillskott.

Prästgårdens öppna marker har sedan länge skötts av arrendatorer, medan skogen skötts av Stiftsnämnden.

Den största markägaren inom naturvårdsområdet är Villstads pastorat. Övriga delar av Prästgården ägs av Villstad församling och enskilda markägare. Villstad Klockaregård ägs dels av ett skogsbolag, dels av enskilda fastighetsägare.

Under 1992 tecknades ett landskapsvårdsavtal för Villstad Prästgård 2:4, för att säkra vårderna av de naturliga fodermarkerna.

Skogen som omsluter byn ägs till största delen av pastoratet och sköts av Växjö Stifts Egendomsnämnd, mindre delar i söder ägs av Stora AB.

Tillgänglighet

Området ligger 13 km söder om Gislaved utefter Nissastigen (RV 26), öster om Nissan.

Naturvårdsområdet är tillgängligt med de begränsningar allemansrätten tillåter.

DISPOSITION OCH SKÖTSEL

Övergripande mål

Den övergripande målsättningen enligt Länsstyrelsens beslut för naturvårdsområdet Villstad kyrkby skall vara att för framtiden skydda, vårda och visa Villstad kyrkby med dess bebyggelse, fornlämningar, odlingsstrukturer och markslagsfördelning.

1996-07-18

231-4058-89

0662-02-206

05-202

Detta innebär för vård och förvaltningen att

- förändringar av bebyggelsen kräver särskilt tillstånd från Länsstyrelsen
- kulturlandskapet hävdas med jordbruksdrift
- avtal träffas med djurhållare om betesbeläggning
- de naturliga fodermarkerna inte gödslas, markbereds, dikas eller behandlas med kemiska bekämpningsmedel
- fornlämnningarna sköts så att former och strukturer hålls väl synliga i landskapet
- skogsmarken sköts med hänsyn till kulturmiljövårdens och naturvårdens intressen enligt 30 § skogsvårdslagen

Skötsel

Den öppna marken har till största delen omfattats av ett landskapsvårdsavtal med särskilda medel för skötseln. Länsstyrelsen förutsätter att brukaren från och med 1996 går med i det nya miljöstödsprogrammet.

Målsättningen med hävden av den öppna marken är följande:

Åkermark

Traditionellt åkerbruk med betesdrift.

Betesmark

Betesmarkerna är indelade i naturbetesmarker (NB), dvs ogödslade och välhävdade betesmarker samt kulturbetesmarker (KB), dvs gödslade eller igenväxande betesmarker.

Markerna skall hållas fria från sly och vegetation av igenväxningskaraktär.

Betesbeläggningen skall vara sådan att grässvålen hålls väl avbetad och att vedväxter hålls efter av djuren. För att uppnå detta krävs teoretiskt ca 2850 djurdagar om året.

1996-07-18

231-4058-89

0662-02-206

05-202

Beräkningar av rekommenderad beläggning:

Markslag	Areal x rek. beläggning	Ant. djur(DE)
NB- torr	1,0 x 0,6	0,6
NB- frisk/ fuktig	9,0 x 1,5	13,5
KB- frisk/ fuktig	2,0 x 2,7	5,4
Summa:		19,5

Djur dagar per säsong 19 DE x 150 = 2850

Efter avslutad betessäsong redovisar djurhållaren skötselåtgärderna på betesmarkerna enligt särskild blankett, bilaga 1.

Resultaten ger en kontroll av hur bra betesinsatsen har varit. Utvärdering skall ske vid avtalsperiodens slut. Den visar om skötseln behöver ändras.

Slåttermark

Skötseln av områden markerade med "S" på kartan skall vara sådan att arter som gynnas av slåtter skall kunna fortleva och öka i mängd. Det innebär att dessa områden årligen skall slås med lie eller klippande/skärande redskap tidigast 15 juli så att växterna hinner fröa av sig. Höet torkas och transporteras bort.

Fornlämningar

Fornlämningar är skyddade enligt kulturminneslagen.

Skötseln skall vara sådan att former och strukturer hålls väl synliga i landskapet.

Två gravfält finns inom området med tillsammans ca 75 synliga förhistoriska gravhögar från yngre järnåldern (500-1050 e Kr). En del av högarna grävdes ut 1914.

Gravfältet nr 48 (fornlämningsregistret): Alla buskar och träd under 20 cm i brösthöjd avverkas. Nytt stängsel sätts upp runt hela vårdområdet och åkerholmen öster om gravfältet. Området betas. Befintliga skyltar tas bort och ersätts med nya skylthållare av trä.

Gravfältet nr 42: En kraftig gallring och röjning av lövet inom hela vårdområdet görs. Befintlig skylt ersätts med ny skylthållare i trä. Området hägnas in och betas om intresserad djurhållare kan engageras.

1996-07-18

231-4058-89

0662-02-206

05-202

Fornåkrar

I naturvårdsområdets södra del beläget i skogsmark finns tydliga spår i form av terrasser och hak, efter gammal hävd, sk fornåkrar. Delar av området är markerat på ekonomiska kartan och är i skogsbruksplanen beskriven som eklövskog. Skogsbruksplanens målsättning om lövskogsskötsel gäller.

Markberedning och andra åtgärder som kan skada former och strukturer är reglerat enligt 2 kap. 6 § kulturminneslagen.

Kulturlämnningar

Stenmurar hålls synliga och fria från sly. Murarna och äldre odlingsrösen får ej byggas på med ny sten. Överenskommelse träffas mellan brukaren och förvaltaren om plats för fortsatt tippning av odlingssten.

Väg- och dikesrenar

Normal skötsel och underhåll av väg och vägrenar ombesörjs av vägsamfälligheten Villstad-Kappeled, med undantag av vägrenen markerad med "S" på kartan där rester av slätterängsfloran finns kvar. Där skall årlig slätter med klippande/skärande redskap utföras samt höet tas bort.

Diken underhålls och sköts normalt.

Skogsmark

Skogsmarken sköts i enlighet med skogsvårdslagens bestämmelser. Hänsyn skall tas till kulturmiljövårdens och naturvårdens intressen enligt 30 § skogsvårdslagen. I fornåkersområdet gäller KML:s bestämmelser.

Kyrkogårdsområdet med kyrkstallarna

Gräsbärande ytor betäcknade med "S" på kartan det vill säga området framför kyrkstallarna, skall årligen slås med klippande/skärande redskap, se avsnitt om slättermark.

Inom kyrkogårdsområdet gäller kulturminneslagen. I 4 kap. 2 § stadgas:

Kyrkobyggnader och kyrkotomter skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas.

Vidare stadgas i 4 kap. 11 § :

1996-07-18

231-4058-89

0662-02-206

05-202

I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

Bebyggelsen

Åtgärder som kan skada kulturmiljön är ej tillåtna enligt föreskrifterna i beslutet. Detta innebär i princip att allt som behöver vidtas när det gäller bebyggelsen kräver särskilt tillstånd eller samråd med Länsstyrelsen.

Byggnaderna finns fotodokumenterade.

Information

Informationstavla om naturvårdsområdet skall finnas vid kyrkans parkering. Vidare skall mindre informationstavlor om fornlämningarna sättas upp på lämpliga ställen inom området.

Folder skall tas fram.

Anordningar för friluftslivet

Naturvårdsområdet är tillgängligt i den utsträckning allemansrätten tillåter. Anordningar för att underlätta områdets tillgänglighet bedöms inte nödvändiga. Allmänheten har ej tillträde till privat tomtmark.

Tillsyn

Länsstyrelsen i Jönköpings län ansvarar för vård och förvaltning av naturvårdsområdet.

Dokumentation

Naturvårdsförvaltaren dokumenterar

- eventuella förändringar i artdiversiteten inom naturbetesmarken. Detta görs vart femte år med hjälp av art/areaanalys i fasta provytor.

- iakttagelser på grund av effekter från besökande.

Vidare skall en inventering av Blomskägglav utföras inom området. Inventeringen skall ligga till grund för kompletteringar av skötselplanen.

Övrigt

En odlingshistorisk analys skall göras som klargör markanvändningen bakåt i tiden. Analysen skall sedan ligga till grund för komplettering av skötselplanen

1996-07-18

231-4058-89

0662-02-206

05-202

bland annat när det gäller hägnader och vid framtagnad
det av informationsmaterial.

Finansieringsplan

Bekostas av staten

Engångskostnader:

Gränsmarkeringar, inköp och utsättning:	10 000 kr
Informationstavlor	30 000 kr
Inventering	2 000 kr
Odlingshistorisk analys	10 000 kr

Summa	52 000 kr
-------	-----------

Istandsättningsåtgärder utförs av beredskapslag (innehåller
gallring och röjningsåtgärder och uppsättning av
stängsel)

Antal dagsverken:	30 dv
-------------------	-------

Årliga kostnader:

Skötsel av gravhögar, stenmurar och vägrenar	10 dv/år
---	----------

Bekostas av kommunen

Utmätning av gräns	5 000 kr
--------------------	----------

Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller för överskådlig framtid vad gäller
övergripande målsättning och riktlinjer för skötseln.
Avtal med brukaren omprövas vart femte år eller när be-
rörda parter anser det påkallat.

